

UDK 78 Palestrina (497.12)

Edo Škulj
Ljubljana

PALESTRINOVA NAVZOČNOST MED SLOVENCİ

Čeprav bi težko rekli, da je bil Palestrina stalno navzoč v slovenski (cerkveni) glasbi, pa lahko mirno rečemo, da ni bil nikoli povsem tuj. Še več: kar nekako preseneča, kako je bil navzoč v Ljubljani že neposredno po svoji smrti. V tem sestavku bi nanizali vse primere, ko se Palestrina javi slovenskemu človeku ali v skladbah ali v različnih člankih, razpravah, knjigah in celo v disertaciji.

Palestrinova navzočnost v 17. stoletju

Druga knjiga maš. Glasbena zbirka Narodne in univerzitetne knjižnice (NUK) hrani dragocen primer druge knjige Palestrinovitih maš, ki ima staro signaturo še iz licejske knjižnice: "K. K. Lycealbibliothek Laibach. 23479 Praenestinus, Missae, Romae 1599". Druga knjiga Palestrinovitih maš je doživela več natisov: leta 1567 in 1570 so jo v Rimu natisnili Nasledniki bratov Valerija in Luigija Dorico; leta 1568, 1598 in 1599 Angelo Gardano v Benetkah; ter leta 1599 in 1600 Nicolo Muti spet v Rimu.¹ NUK hrani natis iz leta 1599, ki je ohranjen le v ljubljanskem izvodu. To potrjuje tudi zbirka Répertoire international des sources musicales (RISM), ki ima pod to izdajo kot hranišče - pač po starem seznamu - omenjeno le: "YU Lu".² Žal, pri ljubljanskem izvodu manjka naslovnica. Izvod začne z drugim listom, kjer je posvetilo španskemu kralju "Philippo Austriaco, regi catholico et invicto".³ Pod njim

1 Prim. K. Jeppesen, *Palestrina Giovanni Pierluigi da, v: MGG.*

2 *Einzeldrucke vor 1800, RISM A/1/6, Kassel 1976, 397.*

3 Celotno posvetilo se glasi: "Philippo Austriaco, regi catholico te invicto Io. Petrus Aloysius Praenestinus.

Cum musicae artis utilitas et voluptas maximum praeter caeteras humanas disciplinas sit beneficium et sacrorum voluminum vetustate atque auctoritate in primis comprobata, receptaque intelligatur, merito eius usus ad res sacras et divinas praecipue traducendas videtur. Quapropter ego, qui tot annos in hac arte (si alieno magis quam meo iudicio de me acquiescere debeo) non omnino infoeliciter versatus essem, faciendum mihi putavi, ut gravissimorum et religiosissimorum hominum secutus consilium ad rem in christiana religione omnium maximam et divinissimam, hoc est, sanctissimum missae sacrificium novo modorum genere decorandas videtur. Quapropter ego, operam, industriamque conferrem. Elaboravi ergo, quanta maxima potui cura, has missas ad Dei Optimi Maximi cultum coonestandum, a quo mihi munus hoc et beneficium, quantumcunque est tributum et impartitum agnosco. Atque hos ingenii mei conatus, non quidem primos, se tamen foeliciores (ut spero) tuae maiestati potissimum dicandas existimavi, quae et a fide catholica haereditarium cognomen accepit et orthodoxae religionis integritatem studiosissime tuetur et rerum sacrarum, divinisque sacrificii cultum excellentium musicorum opera ministerioque amplificat et exornat. Accipe itaque, Rex potentissime ac religiosissime, hos conatus meae perpetuae erga tuam maiestatem

je kazalo vseh maš: "Index missarum - Quatuor vocum - Missa de Beata Virgine fol. 3, Missa Inviolata 17, Missa Sine nomine 31, Missa ad Fugam 41 - Quinque vocum - Missa Aspice Domine 45, Missa Salvum me fac 63 - Sex vocum - Missa Papae Marcelli 82". Na listu 99 pa je kolofon: "Regestum, ABCDEFGHIKLMN. Omnes ascendunt ad numerum 8. N ad 3. tantum. Romae, ex typographia Nicolai Mutii 1599". Prvi del je preprosto navodilo za knjigoveza. Pole so bile označene s črkami in so imele po osem listov. Pole od A do M, to je 12 pol, imajo osem listov, samo 13. pola - N - ima le tri liste (12 x 8 = 96 + 3 = 99). Pomembnejši je drugi del, ki nam pove, da je ta natis druge knjige Palestrinovih maš natisnil leta 1599 v Rimu Nicolo Muti. Vendar je to letnica natisa, ne pa izdaje. Knjiga je bila namreč "uradno" izdana leta 1600, kar je pisalo na naslovnici, ki je žal ni. To pa piše na izdajah iz leta 1600 s polnim naslovom: "Missarum Io. Petri Aloysii Praenestini Basilicae S. Petri almae urbis capellae magistri quaternis, quinis ac senis vocibus concinendarum liber secundus. Nunc denuo post omnes editiones iuxta vetustatis exemplar summo studio recognitus et ad communem utilitatem in praestantiorem pulchrioremque formam fideliter redactus. Superiorum permissu. Romae, ex typographia Nicolai Mutii MDC".⁴ Vendar je bila tudi ta izdaja natisnjena leto prej, kar zvemo iz kolofona na zadnji strani: "Romae, ex typographia Nicolai Mutii 1599".⁵ Iz tega smemo sklepati, da gre v obeh primerih za isto izdajo in isti natis. Posredno to potrjuje tudi RISM, ko pri izdaji iz leta 1600 opozori, da je na zadnjem listu opomba, da je bila knjiga natisnjena že leta 1599.⁶ Verjetno je bila knjiga natisnjena proti koncu leta 1599, zato je tiskar na naslovnico natisnil kar novo letnico. Nekaj podobnega - vsaka primera šepa - se je zgodilo pri četrti knjigi Opus musicuma Iacobusa Gallusa. Na naslovnici je letnica 1590, predgovor pa je podpisan 1. januarja 1591.⁷ Žal, da je s tem Ljubljana ob svoj unikat. Pri tem velja rek, ki ga pripisujejo Aristotelu: "Magnus amicus Plato, sed maior amica veritas". Pri omenjeni naslovnici preseneča tudi to, da so maše "Basilicae S. Petri almae urbis capellae magistri", ko je bil avtor že šest let pokopan v kripti bazilike sv. Petra. Tiskar tudi ni ponovil naslovnice iz prve izdaje, ker leta 1567 Palestrina še ni bil pri Sv. Petru, marveč učitelj glasbe v Seminario romano. K Sv. Petru je prišel leta 1571, ko je umrl Giovanni Animuccia. Pač pa je upravičena opomba, da je ta izdaja "post omnes editiones".

Missa "L'homme armé". Rokopisna zbirka NUKa hrani šest kornih knjig, ki so prišle iz Gornjega grada. Zdi se, da je vse te knjige napisal graški basist Georg Kuglmann, ki se je podpisal v zadnji od šestih knjig, ki jo je podaril ljubljanskemu škofu Tomažu Hrenu. Prva od teh knjig nima naslovnice, pač pa je dobila delovni naslov: *Missae et magnificat variorum compositorum*.⁸ V njej je Palestrinova 5-glasna

observantiae testes te accipe ea animi tui magnitudini plane regia, qua tenuiorum munera consuevisti. Qui sane conatus, si placuerint, amplissimum fructum putabo tuae maiestatis iudicio satisfecisse; si displicuerint, animum nihilominus meum et studium gratum magnanimo atque optimo Regi fore non dubito, quem Deus regnorum dator, honorumque distributor salvum et incolumen Reipublicae christianae quam diutissime servet ac honestissimorum votorum compotem faciat. Vale, singulare christiani nominis decus ac propugnaculum".

4 R. Casimiri, *Le opere complete di Giovanni Pierluigi da Palestrina IV* (Il secondo libro delle messe a 4, 5, e 6 voci), Roma 1939, IX.

5 R. Casimiri, n. d., IX.

6 Prim. *Einzeldrucke vor 1800*, 397.

7 Prim. E. Škulj, *Gallusovi predgovori*, Ljubljana 1991, 87-91.

8 Prim. J. Höfler - I. Klemenčič, *Glasbeni rokopisi in tiski na Slovenskem do leta 1800* (Music manuscripts and printed music in Slovenia before 1800), NUK, Ljubljana 1967, 23. Celotna oznaka je: "1 NUK R ms. 339; 591 f.; f^o; Chl. v. âMissae et magnificat variorum compositorum.ë scr. c. 1600".

skladba *Missa "L'homme armé"*. Ta pesem je bila zelo priljubljena, saj je samo v drugi polovici 15. stoletja nastalo najmanj 25 maš na njenem temelju. Od teh je verjetno Dufayeva prva. Josquin Desprez ima kar dve maši. Skušnjava se nista mogla upreti niti C. Morales niti G. P. da Palestrina. Niz maš na to pesem pa je sklenil G. Carissimi v 17. stoletju, ki je kronal izročilo z 12-glasno umetnino. R. Casimiri pravi, da je Palestrina vse presegel, ne samo zaradi zapletenosti tempov, temveč tudi zaradi moči genialnosti in živahno svežino.⁹ Maša je prvič izšla v tretji knjigi maš, ki je imela naslov: "Ioannis Petraloisii Praenestini missarum liber tertius. Cum gratia et privilegio. Romae apud haeredes Valerii et Louisii Doricorum Fratrum MDLXX". Ponatisi so bili: leta 1575 so jo v Benetkah ponatisnili Nasledniki Girolama Scotta, Palestrinov življenjepisec G. Baini omenja dve rimski izdaji, in sicer leta 1575 in 1582 pri Alessandru Gardanu, Eitner omenja dva natisa v Benetkah, in sicer 1594 in 1596, pač pa so evidentirani trije natisi, in sicer v letih 1598, 1599 in 1620 pri Angelu Gardanu.¹⁰ Verjetno sta si brata Angelo, ki je deloval v Benetkah, in Alessandro Gardano, ki je deloval v Rimu, izmenjavala rokopise, morda stavek ali celo natise. V tretji knjigi so bile naslednje Palestrinove maše: *Missa Spem in alium a 4*, *Missa Primi toni a 4*, *Missa Brevis a 4*, *Missa de feria a 4*, *Missa L'homme armé a 5*, *Missa repleatur os meum a 5*, *Missa de Beata Vergine a 6*, *Missa Ut re mi fa sol la a 6*. Ljubljanski zapis ne odstopa od tiskanih izdaj, saj je katera od teh služila kot temelj prepisa.

Ave Maria. Iz istega obdobja kot Hrenove korne knjige je tudi rokopisna knjiga, ki je tudi brez naslovnice in je dobila delovni naslov *Salve Regina etc.*,¹¹ ki ima dve Palestrinovi 5-glasni skladbi, in sicer: *Ave Maria a cinque* in *Salve Regina a cinque*. Žal je ohranjen le alt. *Ave Maria* je iz tretje knjige motetov z naslovom: "Iohannis Petraloisii Praenestini Motetorum quae partim quinis, partim senis, partim octonis vocibus concinantur liber tertius, nunc primum in luce editus. Cum privilegio. Venetiis apud Haeredes Hieronimi Scoti MDLXXV".¹² Ljubljanski zapis ne odstopa v nobeni malenkosti od predloge. Vsekakor je zanimivo besedilo te skladbe: "Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum. Benedicta tu in mulieribus et benedictus fructus ventris tu Iesus. Sancta Maria, Regina coeli, dulcis et pia, o Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, ut cum electis te videamus". Do 15. stoletja so kristjani molili le prvi del zdravamarije, ki je sestavljena iz angelovega in Elizabetinega pozdrava. Šele pozneje so dodajali prošnjo, ki se začne z besedama Sancta Maria. Poenotena pa je bila prošnja šele 1568, ko jo je Pij V. uvrstil v novi Rimski brevir.¹³ Dočim ima Palestrina svojevrstno prošnjo, pa je Gallus sploh nima, saj konča skladbo pri besedi Iesus.¹⁴ Sicer pa se zdi, da je rokopis prišel iz Gradca, ker v njem nastopajo isti skladatelji kot v omenjenih kornih knjigah oziroma so nastopali na graškem nadvojvodskem dvoru.¹⁵

9 Prim. R. Casimiri, *Le opere complete di Giovanni Pierluigi di Palestrina VI* (Il libro terzo delle messe a 4, 5 e 6 voci), Roma 1939, IX.

10 Prim. K. Jeppesen, n. d., v: *MGG*.

11 Prim. J. Höfler - I. Klemenčič, n. d., 23. Celotna oznaka je: "7 NUK R ms. 207; 79f.; 8° obl.; v. (âSalve Regina etc.ë A) scr. c. 1600".

12 Prim. R. Casimiri, *Le opere complete di Giovanni Pierluigi da Palestrina VIII* (Il libro terzo dei mottetti a 5, 6 ed 8 voci), Roma 1940, IX.

13 Prim. J. Kramp, *Ave Maria*, v: *LThK*.

14 Prim. E. Škulj, *Gallusov zbornik*, Ljubljana 1992, 105.

15 Prim. H. Federhofer, *Musikpflege und Musiker am Grazer Habsburgerhof*, Mainz 1967.

Salve Regina. Omenjeni rokopis prinaša še drugi Palestrinov motet, in sicer *Salve Regina*. Prvi natis je imel naslov: "Ioannis Petraloysii Praenestini Motetorum quinque vocibus liber quintus. Nunc denuo in lucem editus. Apud Alexandrum Gardanum MDLXXXIII". Njemu so sledili natisi v Benetkah: dva pri Angelu Gardanu, in sicer v letih 1584 in 1595, in trije pri Naslednikih Girolama Scotta, in sicer v letih: 1588, 1591 in 1601. Tudi v tem primeru ljubljanski zapis zvesto sledi izvorniku oziromu tiskanemu viru.

Lamentationes a cinque. Korni arhiv ljubljanske stolnice hrani zelo dragocen *Inventarium librorum musicalium a quondam Reverendo Domino Decano (Michaeli Mikez) acceptorum et in Nova sacristia repositorum (16. octobris 1620)*. Proti koncu 317 obsegajočega seznama je zapis: *Lamentationes Petri Aloisii a cinque*. Ker pri skladbi ni Palestrinovega priimka, je večina raziskovalcev skladbo spregledala oziroma je ni pripisala Palestrini. Iz inventarija je razvidno, da gre za rokopis. Sicer pa iz drugih virov vemo, da so bile Palestrinove 5-glasne lamentacije natisnjene šele v 19. stoletju.

Od Palestrinovitih lamentacij je izšla samo prva knjiga, in sicer dvakrat. Prvič z naslovom: "Ioannis Petri Aloisii Praenestini Lamentationum Hieremiae Prophetae liber primus. Cum privilegio summi pontificis, Superiorum permissu. Romae apud Alexandrum Gardanum MDLXXXVIII". Prvi natis je torej nastal v Rimu leta 1588 in je prinesel štiriglasne lamentacije. Drugič je knjiga izšla z naslovom: "Ioannis Petri Aloisii Praenestini Lamentationum Hieremiae Prophetae cum quatuor vocibus liber primus. Venetiis apud haeredem Hieronymi Scotti MDLXXXIX". Drugič je bila prva knjiga lamentacij natisnjena v Benetkah, in sicer samo leto dni po prvem natisu. Zanimivo je, da ni nobene opombe, ki bi povedala, da je to druga izdaja ali drugi natis.

Druga, tretja in četrta knjiga lamentacij, ki naj bi jih pripravil Palestrina sam in so ohranjene v različnih rimskih kodeksih, so bile objavljene šele v 19. stoletju. Casimiri, ki je pripravil kritično izdajo, je za drugo, tretjo in četrto knjigo vzel naslednje rokopise: Kodeks Cappella Giulia in S. Pietro in Vaticano, Kodeks Cappella Liberiana in S. Maria Maggiore, Kodeks Ottobonianus 3387 Biblioteca apostolica vaticana.¹⁶ Vendar dodatne knjige niso enotne po številu glasov, ampak se različni deli lamentacij različno ozirajo na število glasov. Zato je težko reči, katero zbirko so leta 1620 imeli v Ljubljani. Vsekakor pa je zanimivo, da so že takrat imeli prepis rokopisa.

Iz obeh virov torej lahko sklepamo, da so na začetku 17. stoletja Palestrino peli tako v Gornjem Gradu kot v Ljubljani, to je v obeh škofovskih rezidencah Tomaža Hrena, ki je - zelo verjetno - vse te skladbe tudi sam preskrbel. Znano je namreč, da je beneški trgovec Peter Donat oskrboval škofa Hrena z liturgičnimi knjigami, med katere lahko mirno štejemo tudi glasbene knjige, ki so v najtesnejši zvezi z bogoslužjem.¹⁷

16 Prim. R. Casimiri, *Le opere complete di Giovanni Pierluigi da Palestrina XIII* (Le lamentazioni a 4, 5, 6 ed 8 voci), Roma 1941, XI.

17 Prim. A. Lavrič, *Vloga ljubljanskega škofa Tomaža Hrena v slovenski likovni umetnosti*, Ljubljana 1988, 50.

Palestrinova navzočnost v 19. stoletju.

Zatem nastane več kot 200-letni premor, ne samo pri nas. Zanimanje za Palestrino vzbudi predvsem cecilijansko gibanje, ki je hotelo obnoviti cerkveno glasbo po vzorih klasične polifonije 16. stoletja. Zato je bil njihov vzor Palestrinov slog. Cerkveni glasbenik (CG) - organ Cecelijinega društva v Ljubljani - je prinašal ne samo sestavke o skladatelju, temveč tudi njegove skladbe. Prvo objavo v 19. stoletju ima K. Mašek.

Članek v Cäcilii. Prvi, ki se je v 19. stoletju spomnil na Palestrina je bil K. Mašek, ki je leta 1858 objavil kratek življenjepis v prvem letniku svoje revije Cäcilia.

Članki in skladbe v CG. Najprej je bil leta 1880 objavljen 4-glasni motet *Miserere*,¹⁸ ki je pravzaprav preprost falso bordone. Čez dve leti - leta 1882 - je izšla daljša razprava o šestih nadaljevanjih - zadnji dve sta že segli v novi letnik 1883 - s preprostim naslovom *Palestrina*. Verjetno je izšla izpod peresa glavnega urednika Janeza Gnjezda, ki je proti sklepu razprave med drugim zapisal: "Največji glasbeni veščaki od Palestrine začenši do današnjega dne so vedeli to glasbo dobro ceniti in čislati. Bains, Kandler, von Winterfeld, Kiesewetter, Thibaut, Ambros, Richard Wagner so se z našim mojstrom veliko pečali in končno vsi svoje prepričanje izrekli, 'da glasba Palestrine diha češčenje božje', da je ona par excellence 'glasba za cerkev'".¹⁹

Kot glasbena priloga je leta 1887 izšla 4-glasna *Missa brevis*,²⁰ ki je obsegala kar 28 strani, to je sedem številik tega letnika. Objavo je spremljalo pojasnilo: "Začenjamo deseti letnik delovanja na polji cerkvene glasbe z umotvorom najslavnejšega skladatelja zlate dobe. Palestrinova maša 'brevis' ima ime od prve note v Kyrie; da ustrežemo splošni želji, podajamo skladbo v skrajšanem taktu. V partituri ima vsak glas svojo vrsto, ker se tako najbolje poje".²¹ Maša je prvič izšla leta 1570 v omenjeni tretji knjigi Palestrinovih maš, v kateri je tudi Missa "L'homme armé". Vir za objavo v CG je bil v Haberlovi izdaji, iz katere je urednik A. Foerster pobral tudi opombo o mašnem vzdeoku. Vendar urednik F. X. Haberl nadaljuje, da se maša lahko tako imenuje tudi zaradi svoje kratkosti.²²

Leta 1894 - pred sto leti - je glasbeni svet praznoval 300. obletnico Palestrinove smrti. Slovenski tisk se je obletnice spomnil v dveh primerih: CG je prinesel krajši članek z naslovom *Palestrina, knez glasbe*, Dom in svet (DS) pa sestav *Giovanni Pier Luigi da Palestrina*. Člankar v CG je med drugim poudaril: "Polifonija, koje najplemenitejši in največji zastopnik je Palestrina, še živi, dasi tudi v pisani obleki moderne harmonije. Kje neki, vprašam, so se učili veliki skladatelji novejšje dobe svojih oblik? Kje drugod kot v šoli 'strogega stavka' pri pevci iz Prenest, pri mojstru čistega skladanja. Dà, Bach, Beethoven, Wagner - učili so se od Palestrine". In povsem v cecilijanskem duhu sklene: "Naj bi torej z veseljem in hvaležnostjo obhajali tristoletnico Palestrinino povsod, kjer se obhaja katoliška liturgija. Stopimo s trdnado in neomahljivo srčnostjo v četrto stoletje: saj je neumrljivi duh Palestrinin tudi nas Cecilijance oživil".²³

18 Prim. G. P. da Palestrina, *Miserere*, v: CG 3 (1880), 9-10.

19 *Palestrina*, v: CG 4 (1883), 26.

20 Prim. G. P. da Palestrina, *Missa brevis*, v: CG 10 (1887), 1-28.

21 *Naše priloge*, v: CG 10 (1887), 8.

22 Prim. R. Casimiri, *Le opere complete di Giovanni Pierluigi di Palestrina VI* (Il libro terzo delle messe a 4, 5 e 6 voci), XI.

Članek v DS. V drugem delu članka, z naslovom *Palestrina v cerkveni glasbi*, je Karel Perinčič zapisal: "Prvo mu je beseda, glasba mu služi le za to, da se beseda še jasneje in lepše izrazi, nikdar pa mu ni napev neodvisen od besede, nikdar mu pomen glasbe ne uduši pomena besede, kakor so delali prejšnji skladatelji. Tako je Palestrina porabil vse pridobitve, katere je dosegla umetnost pred njim, a podredil jo je višjemu namenu; glasba ni blodila več brez smotra, ampak dobila je nezmotljivo vodilo, po katerem se mora ravnati; ravno s tem, da je glasbo ponižal v služabnico, povzdignil jo je na vrhunec popolnosti, ker sedaj je šele postala, kar je imela biti".²⁴

Palestrinova navzočnost v 20. stoletju

Mantuanijeva razprava. Po 300. obletnici smrti je nastalo zatišje do 400. obletnice Palestrinovega rojstva leta 1926, ki je prinesla dva najtehtnejša prispevka k poznavanju skladateljevega ustvarjanja. Prvi prispevek je razprava z naslovom *Janez Pierluigi iz Palestrine*, ki jo je napisal oče slovenske muzikologije Josip Mantuani. Razprava je izšla v šestih nadaljevanjih v letih 1926 in 1927, leta 1928 pa kot separat v samostojni obliki. Govoriti o znanstveni natančnosti in o strokovni podkovanosti pri človeku, ki je uredil glasbeni zbirko Dvorne knjižnice na Dunaju, je nositi sove v Atene. Z isto zavzetostjo, s katero se je lotil Gallusa, se je oprijel tudi Palestrina, in sicer s to razliko, da je bilo delo z drugim neprimerno lažje kot tlaka s prvim. Pri dveh vprašanjih se je dalj časa pomudil. Najprej pri rojstni letnici. Danes je splošno sprejeto, da se je rodil leta 1525 ali leto prej oziroma pozneje. Po Palestrinovi smrti je skladatelj sin Higinij zapisal, da se je oče vse svoje življenje - skoraj 70 let - posvetil cerkveni glasbi. Drugo vprašanje, kateremu je Mantuani posvetil več prostora, pa je Palestrinova vloga pri reševanju polifone cerkvene glasbe ob Tridentinskem koncilu. Proti koncu razprave je avtor izrazil pronicljivo misel: "Gotovo je, da Pierluigi ni bil samo nadarjen, ampak da je svojo nadarjenost tudi strogo izvežbal in vestno izšolal, preden je zastavil pero in začel skladati lastne umotvore. In ko je bil že znan skladatelj, je nadaljeval študije o teoretičnih zadevah, kakor so npr. njegovi 'Studi sopra le note do, re, mi, fa, sol, la, ossia sopra la scala', ali študije o kanonu. In prav v tem je Pierluigi nam in ostane tudi poznim potomcem svetel zgled: sama nadarjenost brez šolanja na zadostuje, da pride umetnik do ugleda in do viška v svoji stroki".²⁵

Dolinarjeva disertacija. Drugi pomembni delež slovenske muzikologije ob 400. obletnici Palestrinovega rojstva pa je disertacija *Die mehrstimmige Behandlung der Kirchentöne bei Palestrina* ali po naše Večglasna obdelava cerkvenih tonovskih načinov pri Palestrini, ki jo je na Dunajski univerzi dne 24. junija 1927 zagovarjal in obranil Anton Dolinar, in to pri dveh velikih osebnostih: Robert Lach in Guido Adler, o katerem lahko mirno rečemo, da je oče muzikologije sploh. Dolinar je promoviral 22. julija 1927. Prirejen prevod disertacije je leta 1930 izšel v šestih nadaljevanjih v CG z naslovom: *Iz uvoda k razpravi: Cerkevni toni v večglasju*. Ob sklepu tega "uvoda" Dolinar napove, vsebino svoje disertacije: "Način obravnave v naslednji razpravi je podan že v naslovu. V kako veliki meri ohranjajo cerkveni toni koralne dobe (enoglasje) svoje lastnosti v večglasju? Te lastnosti zadevajo zlasti razvoj

23 *Palestrina, knez glasbe*, v: CG 17 (1894), 10-11.

24 K. Perinčič, *Palestrina v cerkveni glasbi*, v: DS 7 (1894), 191-192.

25 J. Mantuani, *Janez Pierluigi iz Palestrine*, v: CG 20 (1927), 202.

melodične linije, intervala, ambitusa in značaj melizem. V drugem delu razprave motrimo to polifonsko kontrapunktično večglasje s stališča poznejšega - harmonskega - večglasja in obenem iščemo, ali moremo že kaj govoriti o harmonskem občutju: samo po sebi se istočasno odkriva vprašanje o prehodu cerkvenih tonov večglasja v poznejši, njim sledeči dur-mol sistem. Z viška klasične vokalne polifonije (koncem 16. stoletja) je možno razvojno pregledati večstoletno glasbeno preteklost, obenem pa v silhuetnih konturah nadaljnji razvoj že slutiti".²⁶

Boletova diplomska naloga. Janez Bole je leta 1967 diplomiral na Muzikološkem oddelku Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani z diplomsko nalogo *Stilna primerjava nekaterih motetov, ki sta jih Gallus in Palestrina komponirala na ista besedila*. Spis ima štiri dele: 1) v uvodu opiše stilni razvoj vokalne glasbe do nastopa Palestrine in Gallusa (1550-1591) in kako je nanju vplival; 2) v drugem delu je seznam 58 besedil, ki sta jih oba skladatelja uglasbila; 3) v tretjem delu je razčlenitev treh motetov, in sicer: *Pater noster*, *Ave Maria* in *Tollite iugum meum*; 4) v zadnjem delu, ki je za nas najbolj zanimiv, potegne nekaj sklepov glede sloga posameznega skladatelja oziroma kaj ju družijo in kaj ju ločuje. Prav zanimivo je, kaj je Bole ugotovil glede melodijske. Za Palestrino pravi: "Osnovna značilnost Palestrinovega sloga je nedvomno v oblikovanju melodične linije. V njenem vzponu ni čutiti napetega zgoščevanja energije, ki bi težila po sprostitvi, niti široke razvlečenosti v upadanju. Na videz je preprosta, a vendar elegantna, brez vsiljivosti. Palestrina pri oblikovanju melodične linije izbira enostavna sredstva in ubira vedno najkrajšo pot, ogiba se nepričakovanih akcentov, močnih kontrastov in forsiranega stopnjevanja. Umirjena zadržanost in preprostost sta glavni značilnosti njegove melodike". Nekaj precej drugačnega je melodija pri Gallusu: "Ni tako gibčna, gladka in prefinjena kakor Palestrinova. Bolj preprosta je, vendar bolj spevna, topla in prisrčna". V zvezi z melodiko posebej omenja basovsko linijo: "V Palestrinovih motetih ima bas zvečine značaj melodične linije, intervalni skoki so redkejši. Pri Gallusu dobiva bas povsem nemelodične poteze, giblje se po večini v kvartah in kvintah od osnovnega tona enega akorda k osnovnemu tonu drugega akorda". Čeprav avtor ne povezuje basovske melodike z vezanji akordov, pa kljub temu nekoliko pozneje prejšnje dejstvo razsvetli, ko pravi: "V Gallusovi akordiki je čutiti zavestno uporabo akordičnih zvez, ki mu služijo za kadenciranje in kot pripomoček pri oblikovanju muzikalnega izraza. Tu pa tam se iz njih odraža tudi zasidranost v tonaliteti. Gallus daje večji poudarek glavnim stopnjim, zlasti v zaključkih posameznih odstavkov".²⁷

Tako sta se v tej diplomski nalogi srečala Iohannes Pietraloyisius Praenestinus in Iacobus Gallus Carniolus.

SUMMARY

The present contribution lists all the cases in which Palestrina comes up before the Slovene man either in compositions or in various articles, treatises, books or even in a dissertation. The musical collection of the National and

26 A. Dolinar, *Iz uvoda k razpravi: Cerkevni toni v večglasju*, v: CG 53 (1930), 172.

27 J. Bole, *Stilna primerjava nekaterih motetov, ki sta jih Gallus in Palestrina komponirala na ista besedila*, Ljubljana 1967 (rokopis).

University Library keeps a valuable specimen of the Second Book of Palestrina's Masses. The manuscript department of the same Library keeps six choral books which had at the beginning of the 16th century come here from Gornji grad. The first among these books contains Palestrina's 5-part composition "Missa L'homme arme". From the same period stems also the manuscript book containing Palestrina's 5-part compositions, specifically: "Ave Maria a cinque" and "Salve Regina a cinque". The choral archives of the Ljubljana cathedral keep the very precious "Inventarium librorum musicalium" from the year 1620. Towards the end of the 317 items contained in the list stands the inscription: "Lamentationes Petri Aloisii a cinque". In 1926, on the occasion of the quartocentenary of the composer's birth, were written two most important contributions towards the appreciation of the composer's creativity. The first is the treatise "Janez Pierluigi from Palestrina", written by Josip Mantuani. The treatise was published in six continuations in the years 1926 and 1927, while in 1928 it was published as a separate offprint. The second contribution is the Ph.D. thesis "Die mehrstimmige Behandlung der Kirchentöne bei Palestrina", submitted by Anton Dolinar to the University of Vienna and on June 24, 1927, successfully defended.